

κείμενον είναι προϊόν του υποκειμένου και εις την
σχολήν τῆς Βάδης, διά τὴν ὁποίαν τὸ ἀντικείμενον
ὑπάρχει μόνον ἐν τῷ ὑποκειμένῳ, τοῦτέστι ὅτι ἡ πρα-
γματιότης εἶναι μόνον ἕμμενος.

Μεταξὺ πραγματουρατίας καὶ ἰδανισμοῦ κείται
ἡ φαινομενουρατία τοῦ καρτίου.

Ὁ κάρτιος ἀφ' ἑνὸς μὲν εἶναι πεπεισμένος ὅτι ὑπάρ-
χει ἀντικείμενον καθ' ἑαυτὸ καὶ ἀνεξαρτήτως τῆς
συνειδήσεως ἡμῶν καὶ δέκεται κατὰ ταῦτα ὅτι ἡ πρα-
ματουρατία περιέχει στοιχεῖα ἀληθῆ, ἀφ' ἑτέρου πι-
στεύει ὅτι τὰ πράγματα καθ' ἑαυτὰ εἶναι ἀνέφικτα
εἰς τὴν γνῶσιν ἡμῶν καὶ ὅτι ἐπομένῳ δεόν νὰ περιο-
ριζώμεθα εἰς τὰ ἐν τῇ συνειδήσει ἡμῶν φαινόμενα,
τοῦτέστιν εἰς τὴν ἔρευναν καὶ τὴν γνῶσιν τῶν πρα-
γμάτων ὡς ἐμφανίζονται ταῦτα ἐν τῇ συνειδήσει ἡμῶν.
Κατὰ ταῦτα δέκεται καὶ τὸ σχετικὸν δίκαιον τοῦ ἰ-
δανισμοῦ

Σχέσις τῆς Ἐπιστήμης καὶ τῆς Γνώσεως πρὸς τὰ
λοιπὰ στοιχεῖα τοῦ πολιτισμοῦ. Ἐπιστήμη ὅπως εἴπο-
μεν εἶναι ἡ κατασκευὴ συναρτήσεων, ἐννοιῶν καὶ
προτάσεων ἰσχυρῶν διὰ κόσμον ἀντικειμενικόν, ἀν-
εξαρτήτως τῆς ἰδίας ἀτομικῆς ποιότητος καὶ τοῦ κρα-
νικοῦ περιορισμοῦ τοῦ ὑποκειμένου.

Ἐπιστημονικῶς καὶ θεωρητικῶς, ἄνθρωπος εἶναι ὁ ὑπὸ
τοῦ νόμου τούτου κατ' ἐξουχὴν κατεχόμενος ἄνθρωπος.
Ἐν αὐτῷ ἡ δούλησις πρὸς ἀντικειμενικότητα, ἡ ὁρμὴ
πρὸς τὸ εἰδέναι, εἶναι ἀνεπτυχμέτη εἰς ὑψιστον βαθμόν.
Ἡλλὰ τοῦτο εἶναι ἀδύνατον ἐν τῇ πραγματικότητι, διό-
τι ὡς ἄλλοτε εἶδομεν, τόσον ἡ ἀνθρωπικὴ ψυχὴ, ὅσον καὶ

ὁ πνευματικὸς βίος εἶναι συρροημένη ὑφ᾽ ἀξιολογι-
κῶν κατευθύνσεων καὶ ἀξιών.

Διὰ τοῦτο ἐν αὐτῷ εὐρίσκουμεν καὶ τὰς ἄλλας ἀξίας
καὶ τοὺς λοιποὺς σκοποὺς, ἀλλὰ ἐληφμένας διὰ τῆς
ἀρχαίας ἀξίας, μεταβεβημένους ἐπὶ τῆς θεμελιώ-
δους ἐνομοσίας τῆς φύσεως.

Ὁ θεωρητικὸς ἄνθρωπος εἶναι ἀδιάφορος πρὸ τῆς
οἰκονομικῆς πλευρᾶς τῆς ὑπάρξεως, ἠσπασμένον τὸ συν-
τηρῆσαι ἑαυτὸν. Τὸ κέρδος εἶναι δι' αὐτὸν δευτερεύον τι
καὶ πάροχον, κύριον δὲ σκοπὸν τοῦ βίου του βλέπε-
τε τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν σχέσιν αὐτοῦ πρὸς τὴν κοινωνίαν καὶ
τὰς κοινωνικὰς ἀξίας ἐν τῷ θεωρητικῷ ἀνθρώπῳ δὲν
κυριαρχεῖ ἡ ἀγάπη δηλ. ἡ βαθεῖα διεξόδους εἰς τὴν ψυ-
χήν τῶν ἄλλων, ἢ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐπενέργεια αὐτοῦ ὡς
σκοπὸν ἔχει μόνον τὸ παιδαγωγεῖσαι αὐτοὺς εἰς τὴν
ἐπιστήμην, διότι ἐπιστήμη εἶναι τὸ ὑψιστον ὅπερ ὁ θε-
ωρητικὸς ἄνθρωπος δύναται νὰ παράσχη.

Ὁ θεωρητικὸς ἄνθρωπος ἡμιτοῦτα ῥέπει πρὸς τὴν
πολιτικὴν. Ἐν τούτοις κείκεται αἶσθημα δυνάμεως
τὸ ὅποσον παρέχει εἰς αὐτὸν ἡ γνῶσις. Τὴν ἐν τῆς γνώ-
σεως ἀντλούμενην δυνάμιν χρησιμοποιοῦ ὅμοι πρὸς ἐπι-
κράτησιν τῶν ἀληθειῶν του. Θέλει νὰ διεκθῆν τὴν
ζωὴν διὰ τῆς Ἐπιστήμης. Ἡ πρὸς τὴν τέχνην σχέσις
αὐτοῦ, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ ἀμφοῦ τύπου εἶναι
μόνον ἐχθρική, διότι ὁ θεωρητικὸς ἄνθρωπος εἶναι
ἐχθρὸς τῆς φαντασίας. Κατ' ἀνάγκην τὴν τέχνην κρι-
νεῖ ἐπὶ τῆ βάσει ἀξιωματικῶν περὶ γενικοῦ κύρους. Ἐπει-
δὴ ὅμοι ἢ τέχνη δὲν ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν συκράτησιν
τοιούτου γενικοῦ κύρους ἀξιωματικῶν, ὁ θεωρητικὸς

άνθρωπος ἀδικεῖ προφανῶς τὴν τέχνην.

Κατὰ ταῦτα φαντασία καὶ ἐπιστήμη δὲν ἀποκλείουν ἐντελῶς ἀλλήλας. Τοῦναντίον μάλλον ἢ λεγομένη ἐπιστημονικὴ φαντασία εἶναι ἀναγκαῖα διὰ τὴν συμπεριποίησιν τῶν θεωριῶν καὶ τῶν ὑποθέσεων τῆς ἐπιστήμης.

Τέλος ὅσον ἀφορᾷ τὴν θρησκευτικὴν, ἢ σχέσιν τοῦ μαθηματικοῦ θεωρητισμοῦ ἀνθρώπου πρὸς αὐτὴν καθορίζεται διὰ τῶν μέσων τοῦ εἰδέναι. Διὰ τοῦτο καὶ τὸν θεὸν ζητοῦν διὰ τῆς γνώσεως.

Ἔννοεῖται ὅτι ὁ θεωρητικὸς ἄνθρωπος δὲν εἶναι πανθεῖ καὶ πάντοτε ὁ αὐτὸς, ἀλλὰ ὑπάρχουν παραλλαγαὶ ἐν τῇ τύπῳ τούτῳ αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται

α) εἰς τὴν διαίρεσιν μεταξύ δευτεμότητος καὶ δημιουργικῆς δυνάμεως. Ὑπάρχουν δηλαδὴ ἐπιστημονικὲς οἰκτινὲς ἀφομοιοῦν ἁπλῶς τὰ ὑπὸ τῶν ἄλλων εὐρεθέντα καὶ ἀναπαράγουσιν αὐτὰ ὑπὸ νέαν μορφήν, ὅπως ὑπάρχουν ἄλλοι οἰκτινὲς ἐργάζονται αὐθουρήτως καὶ δημιουργικῶς.

β) εἰς τὰ ἀντικείμενα περὶ τὰ ὅποια ἀσχολοῦνται. Ἐνταῦθα τὰς παραλλαγὰς καθορίζει ἡ ἐνασχόλησις, ἀφ' ἑνὸς μὲν περὶ τὴν μαθηματικὴν ἐπιστήμην τῆς φύσεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς τὴν ἱστορικὴν ἐπιστήμην τοῦ πνεύματος.

γ) ὡς πρὸς τὴν μέθοδον. Δι' αὐτῆς διακρίνονται οἱ ἐπιστημονικὲς εἰς ἐμπειρικὸν καὶ εἰς ἀπαγωγικὸν, τοῦτέστιν ἐν γενικῶν ἀξιωματικῶν καὶ ἰδιῶν ὀρθωμένων, ἀνεξαρτητικῶν τῆς ἐμπειρίας.

Τέλος ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον τῆς γνώσεως διακρίνομεν τοὺς ἐπιστημονικὲς εἰς εἰδικούς, ἀσκα-

λουμένους περί στενωπότην τινα σφαιραν του έπαι-
σθητου. καί εις αίσθηματιμούς ούτινες τείνου-
ν ά περιλάβουν έν έαυτω, όλούληρον τήν γνώσιν και
νά συνδέσουν αυτην εις έν ένιατον και άρμονικόν
όλον.

Έπί των περιστασιών της έπιστημονικής έρεύνης άφ' ενός και
έπί ώρισμένης έν των προτέρων θέσεως πρός τήν ζωήν άφ' έτέ-
ρου, στηρίζεται ή φιλοσοφική κοσμοθεωρία ή μεταφυσική.

Ένεκα όμως άμυβώς της διαφόρου θέσεως άπέναντι
της ζωής, άλλαις λέξεσιν του διαφόρου τύπου εις τόν ό-
ποιον άτήμουν οι καθ' έμαστον άνθρωποι και ένεκα της
άνειάρκειας της έπιστημονικής γνώσεως ή οποία δέον να
συμπληρωται δι' υποθετικής γνώσεως δέν υπάρχει άσμφωνία
μεταξύ των φιλοσοφικών συστημάτων όσον άφορα τήν ουσίαν
του κόσμου και τό νόημα της ζωής. Τάς εις τά μεγάλα
ταύτα πρόβλήματα άναφερομένης φιλοσοφικής άποπειρας
δυνάμεθα μετά του θίλθηγ να τάς διαρέσωμεν εις τρεις
βασιμους τύπους, α) εις τήν κοσμοθεωρίαν της φυσικομα-
τικής, β) τήν θεωρίαν του ιδανισμού (πανθει-
σμού) και γ) εις τήν κοσμοθεωρίαν του ιδανισμού της έλευ-
θερίας (θεισμού).

Οικονομία.

Η Οικονομία αποτελεί άλλο ανεξάρτητον στοιχείον του άν-
τικειμενικού πνεύματος και τό νόημα αυτης συνίσταται
εις τούτο, ότι τάνει να παραγάγη αξίας, τούτέστι μετα-
εχηματίζει τήν πραγματικότητα συμφώνως πρός αξιολογικήν
σχέσιν.

Είναι λοιπόν μια άρχήν αντίθετος πρός τήν έπιστήμην
ή οποία παρέχει συστήματα έννοιών και κρίσεων όσον τό

δυνατόν περισσότερο ελεύθερα από τὰς υποκειμενικὰς ὑ-
πόθεσις τοῦ γινώσκοντος ἀτόμου.

Ἐάν ὁμοίαι αἱ ἀξίαι τῆς οἰκονομίας δέν ἐπιτηδεύουσιν
ἀπὸ υποκειμενικῆς ἀπλῆς ἐκτιμήσεως, διότι ἐάν ἕμιστον
ὑποκείμενον ἠξιοποιεῖ ἄλλο ἀντικείμενον, οὐδεμία δά ὑ-
πάρχη παραγωγῆ ἀγαθῶν ἠμαντοποιούντων καθολικῆς
ἀνάγκης, ἀλλὰ αἱ οἰκονομικαὶ ἀξίαι θά εἶχον ἰσχύιν μό-
νον διὰ τὸ παράγον αὐτὰς καθ' ἑμαυτοὺς ἀεσίμων.

Ἄλλὰ ποῖα εἶναι ἡ φύσις τῆς οἰκονομίας; Τί εἶναι ἐπιεί-
νο τὸ εἰδικῶς οἰκονομικόν τὸ ὁποῖον ἔχει τὸ πεδῖον τοῦ-
το τοῦ πολιτισμοῦ, τὸν ἰδιάζοντα εἰς αὐτὸ καθαιρετῆρα;
Οἰκονομία δέν εἶναι πᾶσα οἰαδήποτε παραγωγὴ ἀξιών,
διότι ἐπειδὴ δημιουργίαν ἀξιών ἔχομεν καὶ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ,
ἐν τῇ τέχνῃ, ἐν τῇ θρησκείᾳ, τότε θά ἦσαν καὶ αὐταὶ οἰκο-
νομία.

Θά δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι οἰκονομικὴ εἶναι πᾶσα
ἀξία, ἐφ' ὅσον συμβάλλει εἰς τὴν διατήρησιν καὶ προαγωγὴν
τῆς ζωῆς.

Ἄλλ' ὁ ὅρισμός οὗτος θά ἦτο ἀφ' ἑνὸς μὲν ἴσως εὐρὺς ἐάν
περιλαμβάνομεν ὑπ' αὐτὸν πᾶν τὰ ἀγαθὰ, ἀφ' ἑτέρου
δὲ ἴσως στενός ἐάν περιλαμβάνομεν εἰς αὐτὸν μόνον τὰ
ὕλικά ἀγαθὰ. διὰ τοῦτο δυνάμεθα ἀμφοτέρωθεν νὰ
εἴπωμεν ὅτι πάντα ταῦτα τὰ ἀγαθὰ, εἴτε πνευματικὰ
εἴτε ὑλικά, εἶναι οἰκονομικὰ, ἐφ' ὅσον εἶναι ἀνταλλα-
κτὰ, ἐφ' ὅσον δηλ. δύναται νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν οἰκο-
νομικὴν συναλλαγὴν ὡς μετῆματα.

Ὅτι αἱ λ. κ. μουσικῆ τῆς συμφωνίας εἶναι μὲν καθ' ὄ-
λου καλλιτεχνικὸν προϊόν, καθίσταται ὁμοίως συγχρότως
καὶ οἰκονομικόν ἀγαθόν ἐφ' ὅσον πωτήσωμεν αὐτὴν εἰς
τὸν ἐυδότην, ἢ ἐφ' ὅσον γίρει προσιτὴ δι' εἰσπραξίαν τι-

μήματος.

Τὸ οὐσιώδες ὅμως τῆς οἰκονομίας ἔγκειται εἰς τὸ ση-
μεῖον ὅτι ἡ παραγωγή τῶν ἀνταλλακτικῶν ἀγαθῶν ἀνά-
γκη γὰρ προηθεύσῃ εἰς τὸν παραγωγὸν ἀγαθῶν, τῶν ὁκοί-
ων ὁ ἴδιος δεῖται πρὸς κατανάλωσιν. Εἶναι λοιπὸν
συχνῶς ἐξαγωγή, τρόπον τινα, ἀγαθῶν καὶ εἰσαγωγή ἀ-
γαθῶν.

Τὸ φαινόμενον τοῦτο εἶναι οἰκονομία ἐν τῇ ἀκριβῇ καὶ
αὐστηρῇ σημασίᾳ τῆς λέξεως, ὅταν ὑπάρχουν περισσεύμα-
τα εἰς ἀγαθὰ, ἄλλως λέξεσιν, ὅταν πραγματοποιεῖται
κέρδος.

Διὰ τοῦτο τὸ αἶτημα τῆς οἰκονομίας εἶναι ὅπως δι-
ῶσον τὸ δυνατόν ἐλαττωσὸς δαπάνης, ἐνεργείας καὶ ἐξό-
δων, πραγματοποιεῖται ὅσον τὸ δυνατόν μεγαλύτερον κέρ-
δος.

Κατόπιν τούτου δυνάμεθα γὰρ ὀρίσασθαι τὴν οἰκονομίαν
ὡς ἐξῆς: Οἰκονομία εἶναι ὁ μετασχηματισμὸς ἢ ἡ διαμόρφω-
σις ἐκείνη τοῦ ἀντικειμένου κόσμου, διὰ τῆς ὁποίας ἀπομόν-
ουσι ἢ ὁμάς ἀτόμων ζητεῖ γὰρ παραγωγή ἢ γὰρ κερδίσει ἀνταλ-
λακτικὰ ἀγαθὰ ὅσον τὸ δυνατόν πολὺτιμα εἰς πᾶσιν ἢ προ-
ϊόν δαπάνης, ἐνεργείας καὶ ἐξόδων, ὅσον τὸ δυνατόν μικρόν.

Ἐντεῦθεν κατανοοῦται ὅτι ἐν τῇ οἰκονομίᾳ τὰ πάντα
καθίστανται μέσον πρὸς τὸν σκοπὸν.

Οὕτω γ. χ. ἡ ἐπιστήμη θεραπεύεται ἐνταῦθα ἔχι χάριν
τῆς γνώσεως, ἀλλ' ὡς μέσον πρὸς παραγωγήν ἀγαθῶν καὶ
πρὸς κέρδος.

Καὶ ὅπως ἡ ἐπιστήμη τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡ κοινωνία
εἶναι τί ριζικῶς διάφορον τῆς οἰκονομίας, ἐπειδὴ ἡ ἀγά-
πη ἢ εἶναι ἡ διέπουσα τὴν κοινωνίαν ἀξία, εἶναι ξένον
εἰ πρὸς τὴν οἰκονομίαν. Ἀγάπη καὶ οἰκονομία ἀπο-

κλείουσιν ἀλλήλους.

Τοὺς ἀνθρώπους χρησιμοποιεῖ ἡ οὐμονομία ὡς ἀγοραστὰς, ὡς πωλητὰς, ὡς χρηματοδοτοῦς, οὐκ ὅμως ὡς προσωπικότητας μευτημέναις τὴν ἰδίαν αὐτῶν πνευματικὴν ἀξίαν.

Διότι ὁ ἀνθρώπος ἐν τῇ οὐμονομίᾳ δὲν ἔχει ἀξίαν μεγαλύτεράν τῆς ἀξίας τῆς ἐνεργείας του ἢ τῆς ἰκανότητος πρὸς ἀγορὰν ἢ πρὸς πωλείαν.

Μεταξὺ οὐμονομίας καὶ δυνάμεως (κράτους) ὑφίσταται εὐνοϊκὸς, καθ' ὅσον μετὰ τῆς οὐμονομίας συνδέεται φυσικῶς ἡ τάσις πρὸς δύναμιν. Διότι οὐμονομία σημαίνει ἐξουσιασμός τῶν πραγμάτων πρὸς ἰδίους ἀτομικοὺς σκοπούς.

Ἡ τέχνη θεωρεῖται ὑπὸ τῆς οὐμονομίας ὡς φαινόμενον πολυτελείας, τοῦτο ὅμως δὲν σημαίνει ὅτι ἡ οὐμονομία διατελεῖ εὐς χάσιν ἀπολύτου ἐχθρότητος πρὸς τὴν τέχνην, χρησιμοποιεῖ καὶ αὐτὴν ὡς μέσον πρὸς τὸν σκοπὸν, διότι ἡ καλλιτεχνικὴ κτηνὸς διαφημίζει τὸν κατέχοντα καὶ ἐπίσης αὐξάνει τὴν πίστωσιν.

Τέλος ὅσον ἀφορᾷ τὴν σχέσιν τῆς οὐμονομίας πρὸς τὴν θρησκείαν, ἐφαρμόζεται ἡ ἀρχὴ τοῦ *do ut des*, ἡ ἀρχὴ τῆς συναλλαγῆς. Λαμβάνει χώραν δηλ. ἐμπορία τις καὶ μετὰ τῶν θεῶν καὶ ἴσως τὸ σύστημα τῶν θυσιῶν ἔχει κατὰ τὸ πλεῖστον ματαγωγὴν οὐμονομικὴν.

Ἐν τῇ καλλιστάτη μορφῇ τῆς οὐμονομίας, τῇ γεωπονίᾳ, ἐμφανίζονται οἱ θεοὶ ὡς ἀσκήρες, ὡς προστάται τῶν ἀγρῶν, ὡς ἀρωγὰί τῆς ἐβλογίας καὶ τὰ τοιαῦτα.

Γενικῶς δὲ ὁ εὐνοϊκὸς ὅρος παρατηρεῖται μετὰ τὴν οὐμονομίαν καὶ θρησκευτικῶς, ἐξάγεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς οὐμονομίας ἐξαρτᾶται ἐκ δυνάμεως

τάς ὁποίας δέν ἔχομεν εἰς τήν ἐξουσίαν μας.

Κοινωνία.

Ἐάν ἀφαιρέσωμεν πάντα τὰ περιεχόμενα τῆς κοινωνίας, παραμένει ἰδεολογικόν τι στοιχεῖον αὐτῆς καί τοῦτο εἶναι ἡ κοινότης τῶν σκοπῶν.

Ὅτι εἰς τήν κοινωνίαν γινώρισμα εἶναι ὅτι ἄνθρωποι συνδέουν ἢ ταυτίζουσι τοὺς σκοποὺς των πρὸς τοὺς σκοποὺς ἄλλων ἀνθρώπων.

Καθαρωτάτη μορφή τῆς κοινότητος τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἐκεῖνη ἣτις εἴδεται ἐπὶ θεμελιώδους τινος ὁρμῆς τῆν ὁποίαν ὀνομάζομεν κοινωνικὴν ὁρμήν.

Ἡ ὁρμή αὕτη ἀπαλασσομένη τῶν ἰδίων αὐτῆς, τῶν ἀτομικῶν αὐτῆς σκοπῶν καὶ περιεχομένων, ἐμδηλοῦται διὰ τῆς ἀγάπης ἐν τῇ εὐρυτάτῃ τῆς λέξεως ἐννοία. Ἀγάπη λοιπὸν εἶναι τὸ εἰδικὸν ἐμμεῖνο στοιχεῖον τὸ ὁποῖον συγχροτεῖ ἢ δημιουργεῖ κοινότητας, ἄλλαις λέξεσιν, ἡ κοινότης εἶναι πραγματοποιήσῃ τῆς ἀξίας τῆς ἀγάπης.

Κατὰ ταῦτα ἔχομεν ἑνταῦθα τὰ ἑξῆς στοιχεῖα:

α) κοινότητα σκοπῶν καὶ β) τὴν ἀγάπην ὡς ἐλάχιστον πρὸς τὴν κοινότητα ταύτην ἢ ἀγάπην καθαρῶς ἐκδηλωμένην διὰ τῆς κοινότητος τῶν σκοπῶν.

Συμφώνως πρὸς ταῦτα δυνάμεθα νῦν νὰ ὀρίσωμεν οὕτω πάλιν τὴν κοινωνίαν. Κοινωνία εἶναι ἡ μεταξύ ἀνθρώπων σύνθεσις ἣτις ἐπὶ τῇ βάσει ὁρμηφύτου ἀγάπης δημιουργεῖ τὴν συνεργίαν αὐτῶν, κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ μὲν σκοποὶ οὐκ ἀντιστασιάζονται καὶ εἶναι κατὰ τὸ περιεχόμενον λίαν διάφοροι, αἱ δὲ συνδέσεις ἄρισται ἢ προσυμφωναί, καθαλαὶ ἢ μερικαί.

δέν κρύνομεν ἄσχυρον νὰ παράσχωμεν ἐπισημότησιν
τινα ἐπί τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ τῶν διαφορῶν περὶ τῆς
κοινωνίας ἀντιλήψεων.

Αἱ ἀντιλήψεις αὗται δύνανται νὰ συνοψισθῶσιν
εἰς τέσσαρας :

α) εἰς τὴν Μηχανοκρατικὴν

β) εἰς τὴν Ὄργανικὴν

γ) εἰς τὴν Ψυχοκρατικὴν καὶ

δ) εἰς τὴν Πνευματοκρατικὴν.

Κατὰ τὴν Μηχανοκρατικὴν περὶ κοινωνίας ἐκδοκὴν, τὰ
ἄλλα ἐκ τῶν ὁποίων δέχεται αὕτη εἰς συνίσταται ἡ Κοινω-
νία, εἶναι ὅπως τὰ σῶματα τοῦ φυσικοῦ κόσμου, τὰ ὁ-
ποῖα ἴστανται παραλλήλως, κατ' ἱστορικὴν μᾶλλον διάστα-
ξιν, ὡς αὐτοτελεῖς ἐνότητες, κινουόμεναι διὰ πλέθους καὶ
ὤψεως καὶ μεταδίδουσι εἰς ἄλληλα τὴν κίνησιν ταύτην.
Οὕτω ἡ Κοινωνία ἐμφανίζεται ἐν ἡρεμίᾳ μὲν μόνον ὡς πα-
ραλληλία ἀτόμων, ὡς τεχνητὸν σύνθετον σῶμα, ἐν κινήσει
δὲ ὡς μεσαλληλία κινήσεων αἱ ὁποῖαι ἐκλύονται τῇ ἐνερ-
γείᾳ φυσικῶν δυνάμεων καὶ τελούσινται μετὰ τυφλῆς ἀ-
ναγκαιότητος ἀσυνειδήτους καὶ ἀνευ σκοπίμου ροπῆς.

Ὁ κοινωνικὸς βίος τῶν ἀνθρώπων εἶναι τοιοῦτο τρόπος
τὸ σύνολον μηχανικῶν ἀλληλεκιδράσεων τῶν ἀτόμων, αἱ
δὲ ἀλλοιώσεις αὐτοῦ, προσαρμογαὶ τῶν ἀτόμων εἰς τὰς ἐ-
ξωτερικὰς περιστάσεις καὶ συνθήκας.

Περαιτέρω θεωρεῖται ὁ ψυχικὸς καὶ πνευματικὸς βί-
ος ὡς ἀντιματοπεριστροφὴ καὶ ὡς πεδῖον τοῦ φυσικοῦ καὶ
κοινωνικοῦ περιβάλλοντος. Εἶναι φυσικὸν ἐν τολαύτῃ πε-
ριπέσει εἶναι προεληθῆ ὁ ἰσχυρισμὸς κατὰ τὸν ὁποῖον ἡ
κοινωνία καὶ ἡ κοινωνικὴ κίνησις, εἶναι ἀντικείμενον
ἐρεῦνης τῆς κοινωνικῆς φυσικῆς, τὴν ὁποῖαν ἀήρεσαν

εἰς κοινωνικὴν ἑταρικήν καὶ εἰς κοινωνικὴν δυναμικὴν καὶ αἱ ὁποῖαι ὄσον νὰ ἐργάζονται κατὰ μεθόδους, οὐκ εἰς τὴν μαθηματικὴν ἔπιστήμην.

Τῆς ἐπιστήμης ταύτης τῆς κοινωνικῆς, ἐφ' ὅσον οὕτω ἐπιλαμβάνεται, σκοπὸς εἶναι ὁ καθορισμὸς τῶν φυσικῶν νόμων οἵτινες διέκουν τὴν κοινωνίαν καὶ τὴν κοινωνικὴν ἐξέλιξιν.

Τῆς ἐυδοκῆς ταύτης κυριώτερος ἐκπρόσωπος ἔγένετο ὁ φιλόσοφος Οὐγκουζος Comte.

Ἡ ὀργανικὴ ἢ βιολογικὴ ἐυδοκὴ τῆς κοινωνίας, ἐπιλαμβάνει ταύτην ὡς ὀργανισμόν, τοῦ ἔστιν ὡς ζῶν ὄντος, τοῦ ὁποῖου τὰ μέλη ἐυτελεῖν αὐτοτελῆ ἐπιτεύγματα, εἶναι δηλ. ἐφωδιασμένα δι' αὐτορυθμίσεως καὶ συνδέονται εἰς ἓν ὅλον ἐκ τοῦ ὁποῖου μεταφέρεται ἡ ἀρχὴ τῆς αὐτορυθμίσεως.

Κατὰ τὸν τρόπον τούτον ἡ κοινωνία, τὸ ὅλον τοῦτο, προσεκαταίεται τὴν ἑαυτοῦτα νὰ δημιουργῇ συνολικὰ ἐπιτεύγματα.

Ἐντεῦθεν ἔπεται ὅτι κατὰ τὴν ἐυδοκὴν ταύτην τὰ ἄτομα θεωροῦνται ὡς σχετικῶς αὐτοτελῆ μέρη ρυθμιζόμενα αὐτὰ ἑαυτὰ, ὡς ἐκί μέρος ὀργανισμοὶ οἵτινες τελοῦν εἰς ἀλληλεπίδρασιν πρὸς ἄλληλα καὶ δημιουργοῦν διὰ τῆς ἀλληλεπίδρασεως ταύτην τὴν ὀργανικὴν ἐνότητα, ἣτις καλεῖται κοινωνία.

Κατὰ ταῦτα ἡ κοινωνία, ὡς ὁ ὀργανισμὸς, εἶναι καὶ αὐτὴ ὅν τὸ ὁποῖον εἶναι δυνατόν μόνον διὰ τῆς συσχετίσεως ὄλων ἐκείνων τὰ ὁποῖα περιλαμβάνονται ὡς σκοποὶ καὶ ὡς μέσα αὐτῆς.

Κυριώτατος ἐκπρόσωπος τῆς ἐυδοκῆς ταύτης εἶναι ὁ ἄγγλος φιλόσοφος Spencer.

Ὡς ἀποκρίσεις τῆς βιολογικῆς ταύτης ἐυδοκῆς τῆς κοινωνίας θεωρεῖται ἡ φυλετικὴ ἐυδοκῆ, τὴν ὁποίαν εἰσήγαγεν ὁ Κομπινώ καὶ ἄλλοι καὶ κατὰ τὸν ὅποιον ὁ παράγων ὁ δημιουργῶν τὴν κοινωνίαν εἶναι ἡ φυλὴ καὶ ἐντεῦθεν ἡ κοινωνία εἶναι σύνδεσμος ἀνθρώπων ἀνημιόντων εἰς τὴν αὐτὴν φυλὴν δηλ. τελούντων πρὸς ἀλλήλους εἰς συγγένειαν αἵματος.

Ἡ ψυχολογικὴ ἀντίληψις τῆς κοινωνίας διακεῖται α) εἰς καθαρῶς ψυχολογικὴν ἐυδοκίαν καὶ β) εἰς λαοψυχολογικὴν.

Κατὰ τὴν πρώτην ἐξ αὐτῶν, τὸ πραγματικὸν καὶ τὸ αὐτοτελὲς δεόν νὰ ζητηθῇ εἰς τὰ άτομα, εἰς τὰς καθ' ἑμαυτὸν ψυχάς. Αὗται δημιουργοῦν ἀλληλεπιδράσεις, δημιουργοῦν συνδέσμους πρὸς ἀλλήλους καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον πλάττουν συνειδητὴν κοινωνίαν.

Ἐντεῦθεν ἔπεται ὅτι ἡ φύσις τῆς κοινωνίας συνίσταται εἰς τὴν ψυχικὴν ἀλληλεπίδρασιν τῶν ἀτόμων. Κοινωνία βέβαια εἶναι ψυχικὸν πλάσμα τὸ ὅποιον ὑφίσταται μόνον ἐν τῇ συνειδήσει τῶν καθ' ἑμαυτὸν ἀτόμων.

Συγκεκριμμένα μεγέθη εἶναι μόνον τὰ διὰ βουλήσεως καὶ ἰκανότητος πρὸς δράσιν ἐφωδισμένα άτομα. Τούτων ἀντίον ἡ ὁμότης, ἡ κοινότης, ἡ ποιωνία, εἶναι φαινομενικῶς φορεῖς συναισθημάτων, ἰδεῶν καὶ διαφερόντων ἐνημιονισμένων πρὸς ἀλλήλα. Ἄλλαι λέξεις, εἶναι διὰ τῆς νοήσεως μόνον ληπτὸν ἀντικείμενον, καθολικὴ τις παράστασις, ἀφαιρέσις.

Ὅτως ἐκδέχονται τὴν κοινωνίαν ὁ Σίμελ, ὁ Φόν Βίζεν καὶ ἄλλοι.

Κατὰ τὴν λαοψυχολογικὴν ἐυδοκίαν, τὸ ἄθροισμα τῶν αἰσθημάτων τῶν καθ' ἑμαυτὸν ἀτόμων εἶναι διαφορὸν ἀπὸ τὰ αἰσθήματα ταῦτα ὅχι μόνον ποσοτικῶς,

ἀλλὰ καὶ κοιτιμῶς. Διὰ τοῦτο χωρίζεται τὴν ὁμαδικὴν συνείδησιν τῶν πολλῶν ἀτόμων ἀπὸ τὴν ἀτομικὴν συνείδησιν.

Ἡ ὁμαδικὴ συνείδησις τῶν πολλῶν, τοῦτέστι τῶν εἰς κοινωνίαν συνδεδέντων, ἐπιλαμβάνεται ὡς ἡ ἐνηρμοσμένον τῶν καθ' ἑαυτὸν οἴτινες ἔχουσιν συνείδησιν τῆς ἐνηρμοσίσεως ταύτης.

Ἐντεῦθεν αἱ ἐμπρόσωποι τῆς ἐκδοχῆς ταύτης ὁμιλοῦν περὶ ὁμαδικῆς βουλήσεως μιᾶς ομάδος, μιᾶς τάξεως, ἐπὶ λαοῦ, διὰ τὴν ὁποῖαν χαρακτηρίζουν τὴν ἐνότητα τῶν ἀτόμων, ἧς ἐκδηλοῦται δι' ὠρισμένων πνευματικῶν προϊόντων ὡς ὁμαδικὸν πνεῦμα (γλῶσσα, μῦθος, ἥθος καὶ ἔθιμα, δίκαιον κλπ.).

Εἰς τὴν ὁμαδικὴν ταύτην συνείδησιν, εἰς τὴν ὁμαδικὴν ταύτην βούλησιν, εἰς τὸ ὁμαδικὸν τοῦτο πνεῦμα, ὁποῦνται ἡ ἐκδοχὴ αὕτη πρωταρχικὴν πραγματικότητα ὑφισταμένην ἐπὶ τῶν καθ' ἑαυτὸν καὶ ἀνεξαρτήτως αὐτῶν.

Ἐξ ἄλλου ὁμως μεταθέτει τὰ φαινόμενα ταῦτα ἐντελῶς εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ ὑποκειμένου καὶ ἐπομένως ἐπιχειρεῖ νὰ κατανοήσῃ αὐτὰ ὡς φαινόμενα τῆς ἀτομικῆς συνειδήσεως καὶ τῆς ἀτομικῆς βουλήσεως.

Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἀναγνωρίζει ἡ ἐκδοχὴ αὕτη ὅτι ἡ κοινωνία εἶναι ἀπλῶς σύνδεσις καὶ ἀλληλεπίδρασις τῶν καθ' ἑαυτὸν ψυχῶν.

Τέλος ἡ πνευματοκρατία καὶ ἡ ἰσοκρατικὴ ἐκδοχὴ τῆς κοινωνίας ἐπιλαμβάνει ταύτην ὡς πνευματικὸν σύνδεσμον τῶν ἀτόμων.

Κατὰ ταύτην τὸ χαρακτηριστικὸν καὶ τὸ οὐκ ἔχον εἶναι τὸ ἴδιον καὶ αἱ ψυχαὶ αὐτῶν, ἀλλ' ἡ ἀποστολικὴ πνευματικὴ συνάρτησις, τὸ γεγονός ὅτι πᾶν

κοινωνικόν φαινόμενον εἶναι πνευματικόν φαινόμενον.

Τὴν ἐυδοκίην ταύτην ἐμπροσθεῖν ὁ Weber, ὁ Scheler, ὁ Sombart, ὁ Späin καὶ ἄλλοι.

Οἱ ἄνδρες οὗτοι φρονοῦν ὅτι ἡ μηχανουργικὴ καὶ ἡ βιολογικὴ ἀντίληψις παρανοοῦν τὴν φύσιν τῆς κοι-
νωσίας, καθ' ὅσον ἀσπάζονται τὸ ψυχικόν καὶ τὸ πνευμα-
τικόν εἰς μηχανουργικὴν κίνησιν καὶ εἰς ὄργανικά
φαινόμενα.

Κατὰ τὸν τρόπον τούτον ἐμφεῖγει αὐτῆς ἡ σύλληψις
καὶ ὁ καθορισμὸς τοῦ ἰδιαίτερου καὶ ἰδιοτύπου τοῦ
κοινωνικοῦ φαινομένου.

Ἄλλοι φρονοῦν ὅτι ἡ ψυχολογικὴ τῆς κοινωνίας ἀν-
τίληψις διαβλέπει ἐν τῇ κοινωνίᾳ μόνον ἀμοιβαίας σχέ-
σεις καὶ ἀμοιβαίαν ἐπίδρασιν τῶν καθ' ἑαυτὸν ψυχῶν
καὶ τοιουτοτρόπως ταυτίζει τὸ κοινωνικόν φαινόμενον
πρὸς τὰ φαινόμενα τῆς ἀτομικῆς ψυχῆς καὶ πιστεύει
ὅτι ἡ κοινωνία ὑφίσταται μόνον ἐν ταῖς παραστάσε-
σι τῶν καθ' ἑαυτὸν ἀτόμων.

Πρὸς ταύτην ἀντιπαραβάλλει ἡ ἰδανιστικὴ ἀντί-
ληψις τῆς κοινωνίας τὰ ἑξῆς: Ὅτι δηλ. ἡ ἰδιοτυπία τοῦ
κοινωνικοῦ φαινομένου στηρίζεται εἰς τούτα: Δὲν κί-
νεῖται μόνον ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου διαφορῶν τοῦ ψυχικοῦ καὶ
τοῦ ὄργανικοῦ, ἀλλὰ καὶ διαίρεται ἀπὸ τὸ ψυχικόν
ὑψούμενον ὑπεράνω τῶν ἀτόμων ὡς τι τὸ ἰδιαιτέρον
καὶ ἴδιον γένος κείμενον.

Ἡ φύσις τῆς κοινωνίας συνίσταται εἰς τὸ πνευματι-
κόν αὐτῆς περιεχόμενον καὶ ἐπομένως κοινωνία εἶναι
πνευματικὴ κοινότης, κοινότης τοῦ πνεύματος. Δη-
μιουργεῖται ἐμάστοσε διὰ τῆς συνδέσεως τῶν ἀτόμων,
ἀλλ' ὅμως ὑφίσταται ἀνεξαρτήτως τῶν ἀτόμων καὶ ἴσα.

ται ὑπεράνω αἰσῶν ὡς ἰδιαιτέρα πραγματικότης ἢ πνευματικὴ κίνησις τῶν εἰς τὴν κοινωνίαν ἀποδιόντων ἀτόμων, ἧς ἐκδηλοῦται καὶ ἀντικειμενικοποιεῖται ἐν τῇ γλώσσῃ, τῇ τέχνῃ, τῷ μύθῳ, τῇ θρησκείᾳ, τοῖς ἐθίμοις καὶ τῇ ἠθικῇ, τῷ δικαίῳ καὶ τῇ πολιτείᾳ, τῇ αἰκονομίᾳ καὶ τῇ τεχνικῇ, ἅτινα πάντα ἀποτελοῦν τὸ ὁμαδικὸν πνεῦμα τῆς κοινότητος.

Ἄλλως λέξασιν, πραγματοποιεῖται ἡ κοινωνία εἰς ζεύκιναις τὰς ἐκδηλώσεις ἑνὸς λαοῦ, τὰς ὁποίας συνηθίζουσι καὶ χαρακτῆρίζουσι ἐν τῇ ἐνότητι αἰσῶν ἢ πολιτικῶν ἢ ἄλλως ἀντικειμενικὸν πνεῦμα ὑφίσταται πρό τῶν ἀτόμων καὶ ὑπεράνω τῶν ἀτόμων, καθορίζει τὸ βίωμα καὶ ἐπιτρέπει ἐπ' αἰτήσεις, ἕνα τρόπον τινα αὐτὸ κατ' ἑαυτὸ, ἐξ ἑαυτοῦ, πραγματοποιεῖ αὐτὴν χωρὶς ἐκ τούτου καὶ καθιστᾷ αὐτὸ ἱκανὸν πρὸς πλήρη αὐτοτέλειαν.

Ἐνεῦθεν ἔπεται ὅτι ἡ σχέση μεταξύ ἀτόμου καὶ κοινωνίας καθορίζεται διὰ τῆς σχέσεως μεταξύ ἀντικειμενικοῦ καὶ ὑποκειμενικοῦ πνεύματος.

Τὸ ἀντικειμενικὸν πνεῦμα ὑπάρχει πρό τοῦ υποκειμενικοῦ πνεύματος καὶ ἐπομένως καὶ ἡ κοινωνία πρό τοῦ ἀτόμου τὸ ὁποῖον εἶναι μέλλον τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου καὶ ὄχι συστατικὸν στοιχεῖον αὐτοῦ.

Ἐάν ταῦτα οὕτως ἔχουσιν, ἔπεται ὅτι καὶ ἡ διάρθρωσις τῆς κοινωνίας ὡς πνευματικῆς ὄντητος, τούτεστιν ἡ δημιουργία ὁμάδων ἐντὸς τῆς κοινωνίας τελειοῦται διὰ πνευματικῶν παραγόντων, διὰ πνευματικῶν δυνάμεων, αἵτινες συνυπάρχουσιν ἢ ἐντελέχεια τρόπον τινα ἐν αὐτῇ τῇ κοινωνίᾳ καὶ αἱ ὁποῖαι ζωογονοῦνται καὶ δρῶσιν διὰ τῶν ἀτόμων καὶ

συνδυάζουσι τὰ ἄτομα πρὸς ἄλληλα πρὸς πραγματοποιήσασθαι ὑπάρχοντων σπογγῶν. Οὕτω δημιουργοῦνται αἱ πνευματικαὶ δυνάμεις, τὰ ποικίλα κοινωνικὰ πλάσματα διαφορετικῆς ὑφῆς.

Αἱ δυνάμεις αὗται εἶναι ἡ ὄρμη πρὸς διακρίσιν τοῦ γένους, ἡ πρὸς αὐτοσυντήρησιν ὄρμη, ἡ ὄρμη πρὸς δύναμιν, ἡ ὄρμη πρὸς γνῶσιν, τὰ αἰσθητικὰ αἰτήματα, ἡ ὄρμη πρὸς πραγματοποίησιν ἡμιῶν ἰδεῶν, τὸ εὐρησκευτικὸν συναίσθημα.

Ἡ πρὸς διακρίσιν τοῦ γένους ὄρμη πραγματοποιεῖται διὰ τοῦ γάμου, τῆς οἰμογενείας, τῆς φυλῆς, τοῦ λαοῦ, διὰ τῶν ὀκρίων ἀποτελοῦνται αἱ κληρονομικαὶ ἔθνη καὶ κοινότητες.

Ἡ πρὸς αὐτοσυντήρησιν ὄρμη (ἡ ὄρμη πρὸς ἱκανοποίησιν ἀναγκῶν, ἡ ὄρμη πρὸς πλοῦτον, πρὸς εὐτασίαν), πραγματοποιεῖται ἐν τῇ οἰκονομίᾳ ἡ ὁποία ἐμφανίζεται ὑπὸ διαφορετικῶν μορφῶν.

Ἡ πρὸς δύναμιν ὄρμη δημιουργεῖ τὰ διακριτὰ εὐεῖτα πλάσματα τῆς ἐξουσιάσεως, ἴδια δὲ τὰς πολιτικὰς ὀργανώσεις, ἀπὸ τῆς ἀπλουεστάτης καὶ πρωτοχόρου ὀρδῆς, μέχρι τοῦ σύγχρονου κράτους.

Τέλος αἱ ἐπόμεναι ὀρμαὶ ἀποτελοῦν ὁμάδα ὑψίστης πνευματικῆς κατευθύνσεως, αἵτινες πραγματοποιοῦσιν ἑαυτὰς εἰς διαφορώτατα δημιουργήματα, οἷα εἶται σύλλογοι, σχολεῖα, αἵρέσεις, ἐκκλησίες κλπ.

Ὡς ἡ διάρθρωσις τῆς κοινωνίας, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡ κίνησις τῆς κοινωνίας δὲν ὀφείλεται εἰς τοὺς φυσικοὺς παράγοντας, οὔτε εἰς τοὺς βιολογικοὺς, ἀλλὰ εἰς τὰς πνευματικὰς δυνάμεις. Ἄλλως λέξεσι, αἱ μεταβολαὶ τῆς ἐκείνου κοινωνικῆς πραγματικότητος τελειοποιεῖται

διὰ δυνάμεων πνευματικῆς φύσεως, δι' ἀξιολογήσεων καὶ ἰδανικῶν καὶ ἀφυπνίζονται καὶ διαμορφοῦνται ἐν τῇ ψυχῇ τῶν ἀτόμων, ἐφ' ὅσον ταῦτα ἀποτελοῦσι πνευματικὰς προσωπικότητας.

Αἱ ἀξίαι καὶ τὰ ἰδανικά ταῦτα ὑφῴνται εἰς σκοποὺς τῶν κοινωνικῶν συνδέσμων, καθορίζουν τὴν δημιουργίαν τῶν ομάδων καὶ διὰ τοῦ τρόπου τούτου μεταβάλλουσιν διαρκῶς τὴν κοινωνικὴν τῶν ὑφ' ἡν καὶ συνεκφέρουσιν ἐννοίαν ἐκάστοτε διάρθρωσιν τῆς κοινωνίας.

Ἡ σχέση τῆς κοινωνίας πρὸς ἄλλα στοιχεῖα τοῦ πολιτικοῦ ἔχει συντόμως ὡς ἑξῆς: α) ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν οὐμονομίαν προϋποθέτει γνῶσιν ἀνθρωπίνων, ἀλλὰ ἡ γνῶσις αὕτη δὲν εἶναι ἀντικείμενον γνῶσεως τῆς ἐπιστήμης, διότι ἡ κρίσις διεθύνεται ὑπὸ τῆς συμπαθείας καὶ τῆς ἀπεστροφῆς. Δὲν προέρχεται λοιπὸν ἐκ καθ' ἑαυτοῦ ἐνδιαφέροντος πρὸς γνῶσιν, β) ὅσον ἀφορᾷ τὴν οὐμονομίαν, καὶ ἐνταῦθα ἡ σχέση εἶναι ἀντιθετικὴ, διότι ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἰσχύει τὸ ἀξίωμα τῆς φιλανθρωπίας, διὰ τοῦ τρόπου ὅμως τούτου ἡ κοινωνικὴ ἀρχὴ περιορίζει τὴν αὐθάτην ἐνέργειαν τῆς οὐμονομικῆς ἀρχῆς, γ) ὡς πρὸς τὴν δυνάμιν δυνάμεθα γὰρ εἶπωμεν ὅτι ὁ κοινωνικὸς ἄνθρωπος δὲν μεταχειρίζεται τὴν δυνάμιν του πρὸς ἐξαναγκασμὸν ὡς ἡ οὐμονομία, ἀλλὰ πρὸς αὐτοπροαγωγὴν καὶ ἐξευγενισμὸν τῶν ἄλλων. Ἄλλ' ὅμως καὶ ἐν τῇ ἀγάτῃ ἐνυπάρχει δύναμις, ὡς βλέπομεν λ.χ. ἐκ τῆς ἰσχύος τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐναντι τοῦ Ρωμαίου κράτους. Ὁ Χριστιανισμὸς ἀνεκάλυψε τὴν τὸν κόσμον νικῶσαν δυνάμιν τῆς ἀγάτης καὶ δι' αὐτῆς κατένικησεν τὴν βίαν τοῦ Ρωμαίου κράτους. Ἄλλ' ἐννοεῖται ὅτι ἡ μὲν δύναμις τῆς ἀγάτης ἐνεργεῖ βραδέως καὶ ἰσωτερικῶς, ἡ δὲ πολιτικὴ δύναμις ἀμετρίτως

δι' ἐξωτερικῶν μέσων, δ) ὅσον ἀφορᾷ τὴν τέχνην, δηλαδὴ τὴν φαντασίαν καὶ τὴν ἐνέργειαν αὐτῆς, ἡ κοινωτία καὶ ὁ κοινωτικὸς ἄνθρωπος δὲν διατελεῖ εἰς ἀντίφασιν πρὸς αὐτήν. Ἡ φαντασία παρέχει τὴν δύναμιν ἐκείνην τῆς ἐξιδανικεύσεως ἢ ὅποια ἀποτελεῖ ζήτημα τῆς συμπαθείας πρὸς τοὺς ἄλλους καὶ πάσης μορφῆς ἐξυτηρητικῆς τῶν ἄλλων καὶ συστάς ὑπὲρ αὐτῶν, τέλος ε) ὅσον ἀφορᾷ τὴν σχέσιν κοινωτίας καὶ θρησκείας εἶναι γνωστόν ὅτι ὁ θρησκευτικὸς βίος συλλαμβάνεται καὶ ἐκδηλοῦται διὰ τῶν κοινωτικῶν συμβόλων ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐν τῇ ψυχῇ τῶν ὁποίων κυριαρχεῖ ἡ κοινωτικὴ ἀξία. Ὁ Θεὸς λ.χ. εἶναι ἀγάπη διὰ τὴν θρησκευτικὴν ἐκείνην, ἣτις προάγει τὸ κοινωτικὸν εἶδος τῆς ζωῆς εἰς τὴν μέγιστην αὐτοῦ ἀνάπτυξιν. Ἡ γὰρ λέξις ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων τῶν ἀνηκόντων εἰς τὸ εἶδος καὶ τὸν τύπον τοῦ κοινωτικοῦ πεδίου συνελεῖται μεταφορᾷ μαθηγορικῶν εἰς τὴν εὐμονικὴν γλώσσαν τῆς θρησκείας (λ.χ. ὁ Θεὸς εἶναι πατήρ, οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἀδελφοὶ πρὸς ἀλλήλους, τέμνα θεοῦ κλπ).

Ὁ βαθμὸς τῆς συνδέσεως τῶν ἀτόμων ἐν τῇ κοινωτικῇ εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὸ ἀντικείμενον ἢ τοὺς σκοποὺς τοὺς ὁποίους ἐπιδεικνύουν καὶ διὰ τῶν ὁποίων τελεῖται ἡ σύνδεσις. Εἶναι δυνατὸν οἱ σκοποὶ οὗτοι νὰ ἀποβλέπουν εἰς τὴν δημιουργίαν ἢ ἐξωτερικῶν ἀγαθῶν ἢ ἐσωτερικῶν πνευματικῶν ἀγαθῶν.

Κατὰ ταῦτα ἔχομεν συνδέσεις αἵματος, συνδέσεις ἔρωτος, συνδέσιν παιδαγωγικὴν, ἧς εἶναι ἡ πρὸς τὴν γιγναμένην ζωὴν ἀγάπη ἐν τῷ ψυχοφυσικῷ αὐτῆς περιορισμῷ, συνδέσιν φιλίας, ἧς εἶναι δυνατὸν νὰ ἐμταθῇ εἰς φιλίαν πρὸς ὄντολον, τὴν ἀνθρωπότητα, ὡς λ.χ. ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἰησοῦ.

καί ἐν τῇ Χριστιανικῇ ἠθικῇ.

Ἡ Δύναμις (Πολιτεία, Κράτος).

Ἐκ τοῦ κοινωνικοῦ πεδίου διεκρίθη καί ἀφωρίσθη βαθμιαίως πλάσμα κατ' οὐδένα τρόπον συμπίπτει πρὸς τὴν κοινωνίαν, τὸ Κράτος.

Ἐν τούτῳ δὲ παράγῃ τῆς ἰσχύος ἐν τῇ σαφέστερα καί μάλιστα καθορισμένη αὐτῇ μορφῇ, διότι τὸ κράτος εἶναι συγκεντρωμένη δύναμις ὑπερβάλλουσα καί ἀνεξαρτήτως πάσαν κατάκτησιν δυνάμει ἐντὸς τῆς κοινωνίας.

Οὐδὲν γινώσκοντα τοῦ κράτους εἶναι ὁ παράγῃ τῆς δυνάμει τῆς, ὁποῖα αἱ σχέσεις καθορίζονται διὰ τοῦ στοιχείου τῆς δεσμεύσεως τῆς δουλείας.

Ἡ οὐδὲν ὕψος τοῦ κράτους συνίσταται ἐν τούτῳ, ὅτι βούλησις τις μεύεται τὴν δύναμιν νὰ ἐπιβάλλῃ τοὺς ἑαυτοῦ σκοποὺς εἰς ἄλλους τινες, δι' οἰωνδήποτε μέσων.

Συνδυάζοντες πάντα ταῦτα δυνάμει νὰ ὀρίσωμεν τὸ ρεῖδιον τῆς δυνάμει ὡς ἑξῆς: Δύναμις εἶναι

- " ἡ ἀνθρώπου σχέση, κατὰ τὴν ὁποῖαν, ὁ μὲν δύναται,
- " διὰ διαφόρων κατὰ περιεχόμενον μέσων, νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν
- " κατεύθυνσιν τῆς ἑαυτοῦ δουλείας εἰς τὸν δέ, κατὰ τρόπον ὅστε ἡ κατεύθυνσις ξένης δουλείας νὰ συμπέσῃ
- " πρὸς τὴν ἰδίαν του κατ' ἀνάγκην.

Ἐπισημαίνοντες συνομίματα τὴν σχέση τῆς δυνάμει καί τοῦ κράτους πρὸς τὰ ἄλλα πεδία τοῦ πολιτισμοῦ καί τὰς ἐν αὐτῷ ἀρχούσας ἀξίας, εὐρίσκουμεν τὰ ἑξῆς:

Ὅς πρὸς τὴν γνῶσιν καί τῇ γνῶσις εἶναι δύναμις, ἀλλὰ ἐν τῷ πολιτικῷ πεδίῳ, οὐχὶ ἀποτελεῖ σκοπός, ἀλλὰ

λά έργον μόνον πρὸς ἀπόωτησιν δυνάμεων.

Ἡ γνῶσις αὕτη ἀναφέρεται πρὸ πάντων εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ εἶναι γνῶσις πραγματικὴ, μακρὰν πάσης ἐξιδανικεύσεως καὶ κατὰ τοῦτο διάφορος τῆς γνῶσεως ἐν τῇ κοινωνίᾳ.

Τὴν ἐπὶ τῆς γνῶσεως ταύτης τῶν ἀνθρώπων στηριζομένην πολιτικὴν, ἀνέπτυξε κατὰ κλασικὸν τρόπον ὁ Μαικιαβέλης.

Ὅπως ὁ γνῶσις, οὕτω καὶ ἡ δημοκρατία εἶναι μέσον πρὸς τὴν δύναμιν, διότι ἡ κτῆσις παρέχει ἐπιρροήν, ἕνεκα ἀκρίβως τῶν ἐλατηρίων τὰ ὅποια κινεῖν τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ ὅποια συνοψίζονται εἰς τὸν φόβον τῆς πείνης καὶ εἰς τὴν ἐλπίδα τῆς ἀμοιβῆς κατὰ τὸν Μαικιαβέλη.

Καὶ ὁ ἄνθρωπος τῆς δυνάμεως δύναται νὰ θέλῃ τὴν τύχην τοῦ λαοῦ ὅπως ὁ κοινωνικὸς ἄνθρωπος, ἀλλὰ χρησιμοποιοεῖ αὐτὴν μόνον ὡς σιότιμον μέσον πρὸς συμμόρφωσιν τῶν ἄλλων πρὸς τὴν ἰδιότητά του θέλησιν.

Ἄλλως τε εἶναι γνωστὸν ὅτι ἐπὶ τῆς ἀγάπης μόνης εἶναι ἀδύνατος ἡ εὐόδοσις συστήματος δυνάμεως ὅπως ἀποδεικνύει ἡ ἱστορία, ὅπου μεταξὺ τῆς ἀξίας τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἀξίας τῆς ἀγάπης ἐπέρχεται ἰσχυροκία, ἐκεῖ γεννᾶται τὸ δίμηλον, δίδει τὸ δίμηλον κράμμα τῆς θελήσεως πρὸς δύναμιν καὶ τῆς θελήσεως πρὸς παρραίτησιν, πρὸς περιορισμὸν.

Ἡ σχέσις τοῦ ἀνθρώπου τῆς δυνάμεως πρὸς τὴν τέχνην εἶναι ἐξωτερικὴ καὶ ταύτην ἐνδιαφέρει κυρίως τὸ γνῶρισμα τοῦ καλλιωπιστικμοῦ, τοῦ διαμοσμητικμοῦ, διότι ἡ κομπεὴ καὶ λάμψις ἀυξάνει τὴν ὑπόληψιν τοῦ ἀνθρώπου τῆς δυνάμεως καὶ ἐπομένως αὐτὴν ταύτην τὴν δύναμιν.

Τέλος καὶ ἡ θρησκεία ἀποβούνη ὑπηρεσίας καὶ τῆς πολιτικῆς. Οὕτως βλέπομεν ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν ἀποθέωσιν τοῦ ἀρχόντος τῆς ἀποίας παραδείγματα ἔχομεν ἐν πλείστον λαῶν τῆς ἀρχαϊότητος, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ δόγμα τῆς θείας χάριτος ἐξουσιαστικῆς, ὅπερ καὶ αὐτὸ συχνόν διὰ τῶν αἰώνων.

Ἐξ ἄλλου ὁμῶς καὶ ἡ θρησκευτικὴ ἔξαρσις ἡ ὅποια ἀνελεύεται ἐν τῆς πεποιθήσεως ὅτι τοῖς πολιτικοῖς σκοποῖς, τοῦτ' ὅποιου ἐπιδιώκει, ἐπιδομαίνει ἢ ἐπιταύσει ὁ θεός, παρέχει ἀπαράμιλλον ἰσχύϊν καὶ ἰκανότη-
τα εἰς μεγάλα κατορθώματα.

Ἡ ἔρμηνεία.

Ὅς πολλοὶς εἶπομεν, ἀντικείμενον τῆς ἐρεύνης τῶν πνευματικῶν ἐπιστημῶν εἶναι ὁ πνευματικὸς κόσμος. Τὸ πνεῦμα τοῦτο ὡς γνωστὸν διακρίνεται εἰς ὑποκειμενικὸν καὶ ἀντικειμενικόν.

Ἐνεῦθεν συνάγεται ὅτι αἱ πνευματικαὶ ἐπιστῆμαι ἀσχολοῦνται τὸ μὲν περὶ τὴν γνῶσιν τῆς προσωπικότητος, τὸ δὲ περὶ τὴν γνῶσιν τῶν ἐπιτευγμάτων, τῶν δημιουργημάτων τῆς προσωπικότητος, τὸ σύνολον τῶν ὁποίων ἀποτελεῖ τὸν πνευματικὸν κόσμον.

Αἱ πνευματικαὶ ἐπιστῆμαι περιγράφουν ὡς αἱ φυσικαὶ, τὸ ἀντικείμενόν τους, ἀναλύουν, ταξινομοῦν τὰ πνευματικὰ φαινόμενα καὶ περιώνονται νὰ ἐξηγήσουν τὴν γέννησιν καὶ ἐξέλιξιν αὐτῶν. Τὸ κύριον ὁμῶς ἔργον αὐτῶν εἶναι ἡ διείσδυσις εἰς τὴν ὑφ' ἡν τῆς προσωπικότητος τῶν πεδίων τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τοῦ πολιτισμοῦ ἐν γένει, ἄλλοις λέξεσιν, ἡ ἔρμηνεία.

Αὐτὸ εἶναι τὸ δεύτερον κοινὸν γνώρισμα τῶν πνευ-